

UNA OBRA DE SANEJAMENT DEL SEGLE XVIII: LA MINA DE DESGUÀS DE L'ESTANY (EL MOIANÈS)

JORDI MORROS I CARDONA
CARLES PUIGFERRAT I OLIVA

A drainage work of the 18th century: the mine of l'Estany (El Moianès)

Aquest article presenta els resultats de la recerca sobre la mina o túnel hidràulic que evita l'estanyament del prat del poble de l'Estany. S'ha fet seguint la metodologia de contrastar les fonts documentals amb l'obra material que ha arribat fins avui. S'hi corregeix la datació de la mina, que fins ara es considerava del segle XVI, se'n documenta el procés de construcció i es comprova que el contracte d'obra es va complir en la seva major part. També s'aporten notícies sobre les séquies existents al prat de l'Estany en el segle XVI i sobre les dificultats de conservació de la mina durant el segle XIX.

Paraules clau: mina, pedra seca, l'Estany, font Vella, Cinc Dignitats Reials.

This article shows the results of the research into the mine or hydraulic tunnel that avoids the stagnation of the meadows in the town of L'Estany (Moianès). It has been undertaken following the methodology of comparing the documentary sources with the material work that has lasted until today. The dating of the mine has been corrected, which was thought to be from the 16th century, the construction process documented and checked that the contract of work was complied with in its main part. It also provides information about the ditches in the meadows of L'Estany in the 16th century and the difficulties of conserving the mine during the 19th century.

Keywords: mine, dry stone, L'Estany, Font Vella, Five Royal Dignitaries (Cinc Dignitats Reials).

Introducció

Tradicionalment s'ha considerat que la mina de desguàs de les aigües del prat del poble de l'Estany¹ —que va permetre'n la dessecació definitiva— era una obra que havia estat promoguda el 1554 per Carles de Cardona (1542-1589), abat del monestir de Santa Maria de l'Estany, que hauria signat un contracte amb el mestre d'obres «Joan Burdó», de Torelló, per dur-la a terme. Així s'ha escrit i repetit des que mossèn Josep Tresserra va publicar el 1920 l'obra *Ressenya històrica del monestir i claustre de l'Estany* i va afirmar haver localitzat aquest contracte en un pergami de l'arxiu de l'Estany.² Joan Codina, en la seva monografia *Monestir de*

1. La present investigació és el fruit d'un estudi interdisciplinari impulsat per l'Ajuntament de l'Estany i el Consorci per a la Promoció dels Municipis del Moianès, amb el recolzament de la Generalitat de Catalunya, vinculat als imprescindibles estudis previs a la redacció d'un projecte de restauració d'un bé cultural d'aquestes característiques.

2. TRESSERRA, Josep. *Ressenya històrica del monestir i claustre de l'Estany*. Vic: Impremta Anglada, 1920, p. 2. Tresserra ja parla que el que es va construir el 1554 era una *mina*. I en una nota a peu de pàgina aclareix que aquesta informació l'ha extreta d'un pergami que aleshores era assenyalat amb el número 162 i que es conservava a l'Arxiu de l'Estany (és a dir, a l'arxiu parroquial, actualment dipositat

Santa Maria de l'Estany. Història documentada amb 50 gravats (1932), segueix de prop el que diu mossèn Tresserra.³ I quan el 1978 Antoni Pladevall va publicar la història del monestir de l'Estany —que és la monografia més ambiciosa sobre aquest cenobi escrita fins ara—,⁴ en tractar de la dessecació de l'antic estany diu que va intentar localitzar el document que cita Tresserra, però que no el va trobar. I per això es va haver de refiar exclusivament de les notícies que aquest autor ja havia donat a conèixer el 1920.⁵

En la seva monografia, mossèn Tresserra afegeix que el 1735, a causa d'unes noves febres quartanes, es va continuar la mina fins al centre del pla.⁶ Aquesta ha estat la raó per la qual fins avui dia s'ha descrit la mina com una obra del segle XVI, allargada al segle XVIII.

Però, en canvi, podem afirmar, amb pocs dubtes, després dels estudis fets amb motiu de la redacció del projecte de restauració de la mina,⁷ que aquest conducte subterrani de desguàs de les aigües de l'antic estany és una obra començada el 1734 per substituir una part d'un sistema de séquies o valls (és a dir, de rases, recs o canals a l'aire lliure) que, des de l'edat mitjana, s'havien construït per dessecar l'estany, sense gaire èxit, al contrari de l'obra del segle XVIII, que sí que va aconseguir el seu objectiu.

Situació i descripció del traçat

L'abadia de Santa Maria de l'Estany i la sagrera que es bastí al seu redós se situen en l'extrem nord-oest de les vessants que delimiten un prat que antigament havia estat ocupat per un estany natural, que originà el topònim d'aquest indret.

La mina de l'Estany es troba en la proximitat del monestir i del nucli urbà, a l'extrem nord-est del prat, i consisteix en una canalització soterrada construïda amb pendent, per tal de facilitar el desguàs per gravetat de l'aigua acumulable als terrenys adjacents, en el seu extrem superior, i evitar-ne l'estanyament.

La galeria de la mina forma part d'un sistema més extens de drenatge de les aigües del prat de l'Estany consistent en una xarxa de séquies o canals artificials excavats en el terreny que conflueixen en les boques d'entrada de la mina. Aquesta xarxa de drenatge és formada encara actualment per dos recs principals (el rec de les Nogueres i el rec del Mig) i diversos ramals de menor entitat que aboquen les aigües recollides als recs principals.

Aquest àmbit defineix una conca natural d'aportació d'aigua amb una superfície de drenatge d'unes 110 ha (1,10 km²), aproximadament, delimitada per les

al Museu Arxiu de l'Estany). Aquest pergami no és ara a l'esmentat arxiu, o almenys nosaltres no l'hem sabut localitzar.

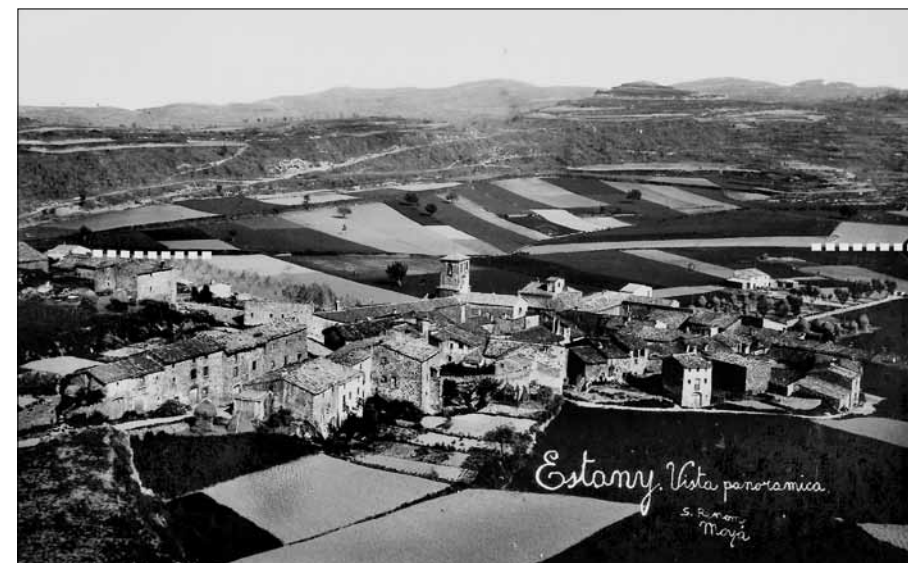
3. CODINA I PUIGSAULENS, Joan. *Monestir de Santa Maria de l'Estany. Història documentada amb 50 gravats*. 1932, p. 50.

4. PLADEVALL, Antoni; VIGUÉ, Jordi. *El monestir romànic de Santa Maria de l'Estany*. Barcelona: Artstudi, 1978.

5. PLADEVALL; VIGUÉ, *op. cit.*, p. 15-16.

6. TRESSERRA, *op. cit.*, p. 2.

7. El *Projecte bàsic d'execució i restauració de la mina de desguàs del prat de l'Estany* ha estat redactat pels arquitectes Jordi Morros i Jordi Trias, el maig de 2010.

El poble de l'Estany vers el 1920. S'indica amb una línia discontinua blanca els extrems del traçat de la mina de desguàs del prat. Fotografia Salvador Renom Gallés. Fons Jordi Morros.

carenes de la Serreta, el turó de la Barra, el serrat de l'Horabona, el collet del Raval del Prat, el serrat Febrer, el serrat de la Creu, el serrat del Gaig i les mateixes boques receptores de la mina (en la delimitació d'aquesta àrea de drenatge no s'ha considerat els sòls urbanitzats propers, que compten amb un sistema de recollida d'aigües pluvials canalitzades, a través de la xarxa de clavegueram municipal).

En l'entorn pròxim a la mina hi ha diverses fonts, com ara la font del Mig del Prat, situada en l'extrem del tram principal del rec del Mig, a la vora de la carretera C-59; o la font Vella, anomenada antigament font de les Eres,⁸ situada en la confluència del passeig del Prat i de la travessia de la carretera C-59, a escassos 70 m de la boca sud de la mina.

El traçat soterrat de la galeria de la mina té una directriu força lineal, de sud-oest a nord-est, i actualment compta amb tres boques exteriors (superior, central i inferior), diversos pous de ventilació (cinc d'ells actualment encara són oberts, amb ventilació a l'exterior, i, com a mínim, cinc pous més són cegats abans d'assolir la superfície), així com un ramal en direcció oest, situat a uns 340 m de la boca inferior, d'una longitud aproximada d'uns 15 m que acaba sobtadament amb un enderroc. En el moment d'iniciar els estudis previs al projecte de restauració, la mina comptava amb un esfondrament local de la galeria, situat a uns 120 m de la boca inferior.

8. RODRÍGUEZ I LARA, J. L. *Aproximació a la toponímia del Moianès*. Barcelona: Rafael Dalmau Editors, 2009, p. 108.

La boca superior, situada en l'extrem sud-oest, recull les aigües conduïdes pel rec del Mig, mentre que la boca central recull les aigües del rec de les Nogueres. La boca de sortida, en el seu extrem inferior, aboca les aigües a la riera de l'Estany o torrent de la font d'en Sala, per sota d'un pont medieval, conegut amb el nom del Pontarró.

El traçat de la galeria de la mina configura un recorregut d'uns 425 m de longitud, amb un desnivell aproximat de 3,60 m entre els seus extrems, del qual en resulta un pendent mitjà del 0,85 %, força baix.

Les notícies històriques

El desguàs del prat de l'Estany: primeres referències

No existeix encara un estudi sobre el sistema de desguàs del prat de l'Estany a l'edat mitjana. Com que fins a dia d'avui s'ha considerat que la dessecació de l'estany era obra de l'abat Carles de Cardona (1542-1589), que es creia que havia promogut la construcció de la mina el 1554, ningú no havia parat esment en què les obres de drenatge i sanejament haurien pogut començar molt abans. Tampoc no s'havia prestat massa atenció en la pervivència de l'estructura del pont medieval conegut com el Pontarró, construït amb anterioritat al segle XVI, l'ull del qual va ser cegat per la boca nord de la mina. Un document de 1554 que hem localitzat a l'Arxiu Parroquial de Santa Maria de l'Estany, publicat en l'annex d'aquest article,⁹ demostra que en aquesta data ja existia el Pontarró, en el camí que enllaçava el monestir amb la ciutat de Vic, i una xarxa de recs a cel obert que solcaven el prat. També es fa palès que el sistema de recs aleshores no funcionava del tot bé, per manca de capacitat i desnivell i molt probablement per deficiències en els treballs de neteja i manteniment. Es fa difícil creure que aquests recs o grans rases havien estat oberts feia poc. Al contrari, som del parer que han de tenir un origen medieval.

El 26 de febrer de 1554 es reuniren a l'Estany Carles de Cardona, abat comendatari del monestir de Santa Maria de l'Estany, i senyor jurisdiccional del lloc, i Joan de Borda, mestre d'obres de la vila de Torelló,¹⁰ i arribaren a un pacte o concòrdia en relació als treballs que el mestre estava a punt de començar en els valls del prat de l'Estany, des del Pontarró fins a la mare de l'aigua de l'esmentat prat. Segons es diu en el document, el que s'anava a fer havia estat acordat prèviament després d'una inspecció conjunta de les dues parts i algunes «notables perssones» que els van acompanyar, potser pèrits o mestres especialistes en aquest tipus d'obres i alguns prohoms del terme. Les obres havien de començar l'1 d'abril i es va establir que Joan de Borda havia d'enfondre en vuit pams respecte del nivell que tenien aleshores i d'exemplar-los en sis pams, dos valls que ja existien al prat —en el sentit de la plana inundada— de l'Estany. El primer d'aquests valls o rases era més gran (suposem que de més longitud i amplada) que l'altre i anava

9. Arxiu Parroquial de Santa Maria de l'Estany, arxiu notarial, plec sense relligar 1550-54 (armari de la dreta, prestatge inferior), foli 3-3v.

10. Efectivament, Borda era un mestre torellonenc. Apareix documentat en aquesta vila construint una casa el 1549. Vegeu SOLÀ, Fortià. *Història de Torelló*. Barcelona, 1947-1948, vol. 1, p. 382-283.

«del Ponterró qui és en lo camí qui va del monestir del Stany a la ciutat de Vich y va fins en la mare de la aygue de dit stany». El segon era un vall subsidiari del primer, al qual aportava cabal, i partia «de dita rasa o vall gran ont se mescle fins prop de hun sàlzer qui és en dit prat». Aquest segon rec es podria identificar amb l'actual rec de les Nogueres. Les *persones notables* havien assenyalat sobre el terreny, amb estakes de salze (típic arbre de bosc de ribera, que sovint es planta vora les séquies), el recorregut dels dos valls i segurament també la nova amplada que cadascun havia de tenir. Així mateix, es mana que en el seu junyent —el lloc amb més perill de desbordament— s'exemplin deu pams, no pas sis. Per altra banda, l'expressió «mare de la aygue de dit stany» suggereix que, a banda d'aquests dos valls, n'hi podria haver un altre, el que seria la séquia major o principal. El *Diccionari català-valencià-balear* recull l'accepció «Mare de les aigües» en el sentit de «séquia major» o «rec o còrrec per on s'escorren cap a la riera o la mar les aigües sobreres del reguiu». També creiem que l'expressió «mare de la aygue de dit stany» podria molt ben ser una manera de referir-se, senzillament, al centre del prat inundat (el lloc on hipotèticament hi havia la mare de l'aigua o punt d'on, se suposava, brollava l'aigua de l'estany).

També es preveia que si Joan de Borda trobava roca tot enfondint les dues rases en el lloc prop del Pontarró,¹¹ que era en el camí que anava a Vic, «com se sospita», que enfondís i eixamplés en aquell lloc «tant quant se puga enfondir y axemplar, a coneguda de mossèn Bernat Verder». Mossèn Bernat era canonge sagristà de l'Estany. Vivia al monestir —l'abat Carles de Cardona devia passar força temporades fora— i també va ser un dels promotors de l'obra, a més de portar-ne, aparentment, el control.

Joan de Borda, a més, havia d'apartar la terra moguda dels esmentats valls tan lluny com fos possible i, allà on no es pogués apartar, Borda havia de fer-hi una mena de pallissada o mur vegetal («hun escardís ab pals, perxes y rama»), de manera que la terra no pogués tornar dins els valls.

El preu es va fixar en 35 lliures. Una tercera part d'aquesta quantitat la cobraria just en començar la feina. En cobraria una altra tercera part quan arribés a la meitat i, la restant, en finalitzar.

Les obres eren acomplertes el 14 de setembre del mateix any, segons consta en la cancel·lació de la concòrdia que porta aquesta data. Una petita nota al peu del document, escrita en una lletra molt menuda i cursiva, recull que el mateix 14 de setembre les esmentades parts (és a dir, suposem, l'abat Carles de Cardona i el mestre Joan de Borda) pactaren que el mestre estava obligat a partir d'aleshores a fer «escurar los tres vals principals, com són ja avinguts, a sis dinés per cana».¹² En documents del mateix arxiu hem vist que el mestre Joan de Borda vivia encara

11. L'estudi geotècnic fet per Beuter-Blasco Consultoria Geològica, SLP, en el context dels estudis previs a la redacció del projecte de restauració de la mina, ha confirmat que en la proximitat d'aquest tram és, precisament, on aflora la roca a prop de la superfície del terreny i on, per tant, és més difícil fer qualsevol excavació.

12. La cana de Vic era de 1,962 o 1,568 m; i la de Barcelona, de 1,555 m. La cana destra de Barcelona —emprada per a les servituds urbanes i rurals— feia 2,82 m. Una cana equivalia a 8 pams, de manera que el pam de Vic era de 0,245 o 0,196 m, i el de Barcelona, de 0,194 m. Vegeu ALSINA, Claudi; FELIU, Gaspar; MARQUET, Lluís. *Diccionari de mesures catalanes*. Barcelona: Curial Edicions Catalanes, 1996.

a l'Estany anys després d'acabar-se les obres, potser com a encarregat d'escurar, netejar i mantenir en bon estat els valls i d'evitar així que s'embussessin. Podem veure que es parla de «tres valls principals», la qual cosa pot fer pensar que, efectivament, al prat de l'Estany hi havia, abans de la construcció de la mina, a més dels dos valls descrits al pacte o concòrdia del 1554, un tercer vall, encara que també podria tractar-se d'un esment al tram inicial del rec principal, abans de trobar-se amb el de les Nogueres.

L'11 de març de 1554, pocs dies després que Joan de Borda s'hagués ficat per primera vegada dins els valls per començar les obres d'engrandiment, Carles de Cardona, abat del monestir de l'Estany; Bernat Verder, canonge sagristà del monestir, i Jeroni Vilarasau, pagès de la vila de Moià, arribaren a un pacte o concòrdia pel qual s'establí la manera com es pagaria la feina que s'acabava d'emprendre per eixugar l'aigua de l'estany.¹³ En el document, aquestes tres persones apareixen com a promotors «que se trague la aigua del stany» que és al costat del monestir. I es diu que ho han propiciat «tant per la sanitat ne subseguirà al dit monestir y habitants en aquell com encara per lo útil ne vindrà al dit monestir per causa del conreu s-i farà». Es deixa clar que el que es va a fer a l'Estany és una «rompuda, rasa o céquia» (...) «per ha exaugar dita aigua del stany». Les 35 lliures del cost dels treballs es reparteixen a parts iguals, i es diu que en les altres possibles despeses «que apparegués haver-hi menester més de dites [trenta y] sinch lliures», el repartiment es faci de la mateixa manera. També s'acorda que, una vegada l'aigua de l'estany o part d'aquella s'hagi buidat, i es rompin, llaurin i sembrin les noves terres, sols mossèn Bernat Verder i Jeroni Vilarasau passin a contribuir a les despeses. L'abat Carles de Cardona només hauria de contribuir-hi amb la tercera part de la llavor; en canvi, en la collita i el batre les despeses s'havien de fer a parts iguals. Els fruits de les noves terres també es repartirien a terços. Es va establir que el pacte tindria una vigència de vuit anys.

Aquesta reforma de la xarxa de recs del prat de l'Estany no es pot deslligar de les nombroses obres de reparació del monestir que va promoure l'abat Carles de Cardona tot just nomenat abat, després d'un llarg període d'abandonament i descara, com reflecteix perfectament la visita pastoral de 1542. Aleshores només vivien al monestir quatre canonges.¹⁴ Però les bones intencions de l'abat Carles de Cardona no van reeixir a solucionar definitivament el problema. Aquest no es va resoldre fins entrat el segle XVIII, quan s'emprengué una obra tècnicament molt més ambiciosa i complexa: la construcció d'una mina o gran claveguera coberta. El 1734 devia fer molts anys que el prat de l'Estany tornava a estar negat.

La construcció de la mina: 1734-1737

El 22 d'agost de 1592 quatre butlles papals van establir que es fundessin a les catedrals de Barcelona, Vic i Girona cinc noves dignitats —càrrecs de canonge— de provisió reial. A Barcelona es creaven les dignitats d'ardiaca de Llobregat, ardiaca de Badalona i tresorer. I a Vic i Girona, les de degà. Per mantenir aquests

càrrecs es va procedir a dotar-los amb els béns i les rendes de les canòniques o monestirs canònics de Sant Joan de les Abadesses, Santa Maria de l'Estany i altres cases més petites, que havien estat secularitzades —convertides en col·legiats— o suprimides del tot. Una d'aquestes butlles establí la creació d'una col·legiata a l'església parroquial de Moià, successora de l'antic monestir de l'Estany. El nou arxiprest de Moià passà a gaudir de les rendes del canonge cambrer de l'Estany.¹⁵

D'aquesta manera, a partir del final del segle XVI, el poble i el terme de l'Estany passaren a tenir un nou senyor: les Cinc Dignitats Reials —els cinc esmentats canonges de les seus de Barcelona, Vic i Girona—, que actuaven com a consenyors o *combarons*.

El 1734 les persones que ostentaven les Cinc Dignitats Reials eren el doctor Ferran (*Fernando* o *Ferdinando* en la documentació) Macià, degà de Vic; don Llorenç Tomàs, tresorer de Barcelona; don Jaume de Cortada i Bru, ardiaca de Badalona; el doctor Onofre Rovira, ardiaca de Llobregat, i el doctor Miquel Guanser (o Gonser o Gonzer), degà de Girona. Els béns i rendes de les Cinc Dignitats Reials formaven una mena de bossa comuna, la qual cosa obligava aquests cinc canonges a administrar-los conjuntament i, per tant, a coordinar-se entre ells.

Per aquest motiu el 23 d'octubre de 1732 el degà de Vic Ferran Macià va escriure una carta a Onofre Rovira, ardiaca de Llobregat, en què li feia saber que feia poc havia anat a l'Estany acompanyat del «mestre Morató» (que no és altre que el mestre d'obres vigatà Josep Morató Soler, 1677-1734).¹⁶ El canonge Macià i Josep Morató Soler havien fet un viatge d'inspecció a l'Estany per veure què es podia fer per buidar o assecat completament l'estany, i durant aquesta visita Morató li va recomanar enfondir 8 pams el rec mestre o vall principal, el qual tenia una llargària d'unes 90 canes i que era en un terreny tot de roca. Macià li va demanar si volia assumir aquesta obra a preu fet i aquell ho va rebutjar. També va dir-li que ell no la faria pas per menys de 500 lliures. En la mateixa carta Macià es planyia que les Cinc Dignitats Reials no tenien diners en aquells moments per assumir l'obra i l'informava que havia proposat al doctor Barrera de Moià, que cobrava el delme de l'Estany (els canonges només en cobraven la primícia), que fessin conjuntament una taba o plec públic de condicions de licitació per fer les obres que permetessin buidar l'estany, a canvi de cedir al qui emprengués les obres el delme i la primícia, durant cert període, de les terres fins aleshores negades i que feia molt de temps que no havien estat sembrades. Ferran Macià tenia la intenció de donar a conèixer la taba en un radi de deu llegües al voltant (de l'Estany o de Vic, no ho precisa).

Així es féu, perquè al principi de la primavera del 1734 les obres de la fàbrica o construcció necessàries per buidar i evacuar l'aigua de l'estany estaven a punt de començar. El 24 de març de 1734 l'ardiaca de Badalona, Jaume de Cortada i Bru, va escriure al Capítol de la catedral de Vic una carta en la qual, en nom

13. Arxiu Parroquial de Santa Maria de l'Estany, arxiu notarial, lligall 1503-1552, document solt.

14. PLADEVALL; VIGUÉ, *op. cit.*, p. 158-163.

15. *Idem*, p. 164-166.

16. Arxiu Capitular de Barcelona, II. Dignitats i Oficis, 6. Dignitats Reials, b. Altra documentació de les Dignitats Reials, capsa 4.

de les Cinc Dignitats, demanava als canonges de Vic que contribuïssin amb un donatiu al cost de l'excavació que s'havia d'iniciar al cap de poc a l'Estany.¹⁷ El Capítol de Vic també cobrava part dels delmes del terme de l'Estany i, per tant, era part interessada a posar en conreu les terres que fins llavors eren inundades. El document és del més alt interès. En el preàmbul justificatiu de la carta, el canonge Cortada exposa la dramàtica situació d'insalubritat que es vivia a l'Estany en aquells moments, que feia que alguns veïns fins i tot haguessin hagut de deixar el poble. Segons la carta, la situació s'havia agreujat perquè l'àrea negada havia crescut considerablement en no tenir la séquia que s'havia fet anys enrere un declivi apropiat per desguassar les aigües de manera correcta, el que feia que es formés un «dilatat estany». Les aigües mortes, amb la força del sol, desprenien «uns vapors malignes» que contaminaven l'aire i eren causa d'epidèmies que es repetien cada any.

Continua la carta dient que les Cinc Dignitats Reials havien decidit posar-hi remei: «Havem ideat aplicar alguns caudals per a fer nova excavació en aquella asséquia y cubrir part de ella (per afiansar-nos, los pèrits que havem fet passar a regonèixer aquell terreno y a formar un plano per a la execució de esta important idea), que ab estas dos diligèncias se assegurará que tingan durader declivio aquellas aguas y permanència aquesta noba obra». La carta sembla que vol dir, al nostre entendre, que el projecte consistia a enfondir l'antiga séquia major i cobrir-la parcialment (en el tram més fondo, a l'extrem nord) —el que es correspon a la mina actual—, i que els canonges volien estar segurs de l'èxit de l'empresa. Per això havien fet anar a l'Estany uns «pèrits» (en desconeixem el nom, però no es pot descartar que un d'ells fos el mateix Josep Morató Soler, que sabem segur que va fer una visita d'inspecció a l'Estany el 1732), els quals havien reconegut el terreny i havien dibuixat un plànol per a l'execució de l'obra. Cortada acabava la carta insistint que de la nova obra en resultaria un «major conreu de aquell terreno, pues ho serà luego que estigan minoradas las aguas de aquell estany y se aumentia (com succehirà indefectiblement) lo número de aquells naturals, conforme ho té axí ponderat lo señor Barrera, condecimador de V.S.¹⁸ de aquell terme, el qual ha ofert també contribuir ab caudals a la afectuació de esta importància sempre que vinga lo cas de donar-li execució, la que seria impossible sens lo concurs de dit Barrera y de V.S. per la gran costa que ha de tenir esta empresa».

En la reunió del Capítol de la catedral de Vic del 28 de març es va llegir la carta de Jaume de Cortada i els canonges decidiren contribuir «en lo cost de la excavació que se intenta fer en lo Estany per la major sanitat de aquell terme» amb un donatiu inicial de 50 lliures, i, un cop acabada, amb 30 més, per l'interès que tenien en la nova obra, ja que el Capítol cobrava part del delme de l'Estany.¹⁹ En rebre la resposta del Capítol de Vic, Jaume de Cortada va escriure als canonges vigatans una nova carta, amb data de 17 d'abril, aquesta vegada

17. Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic (ABEV), Arxiu Capitular de Vic, armari 56/46. Cartes rebudes 1721-1740, any 1734.

18. «Vostra Senyoria», referint-se al Capítol de la catedral o corporació de canonges.

19. ABEV, Arxiu Capitular de Vic, armari 57/69, Libri secretariatus, XV, folis 306v-307.

d'agraïment per la seva decisió, que els va ser llegida en veu alta, reunits en Capítol, el 19 d'abril.²⁰

El 27 d'abril de 1734, davant el notari Feliu Sayol, de Vic, els representants de les Cinc Dignitats Reials atorgaven l'obra de reforma de la séquia i de construcció de la nova mina a Josep Pasqual, mestre de cases de l'Estany, i a Marià Terricabres, jove mestre de cases del mateix lloc. Les obres s'havien de fer seguint la taba, o plec de licitació de l'obra, que s'havia fet pública a la ciutat de Vic, al lloc de l'Estany i en altres parts.²¹ En el document es transcriuen els capítols de la taba, que descriuen el que es faria i com es pagaria.

Primerament, s'establia que calia enfondir l'antiga séquia major, en un tram de 100 canes (que era el primer pel qual es començaven els treballs), 10 pams més respecte del que aleshores tenia de fondària. A l'extrem inferior de la séquia, el desnivell hauria de ser més gran, de 15 pams més fondo del que aleshores era, de manera que la diferència entre ambdós extrems permetés una correcta escorrentia de les aigües. És interessant destacar que el document pren com a referència per situar l'obra el Pontarró medieval que ja s'esmenta el 1554 («...per fer la dita obra en lo endret del pont qu'és devant de la creu...») i que també fa menció del pedró («creu») que és sobre el pont, en què hi ha representat un calvari i que és conegut com el pedró del Pontarró.²²

El segon capítol exigia que en aquest tram es fes una mina o túnel hidràulic i en precisava les seves característiques tècniques (mides, material, perfil de la volta, tècnica de construcció, etc.). En aquest passatge del text ja apareix la paraula «mina»:

«(...) havent de tenir dita escavació dotse palms de ample formant en un y altre costat parets de tres palms de gruix, las quals parets deuen tenir de alsada de peu dret fins a vuyt palms per a poder carregar la volta que se deu fer de extrem a extrem de la séquia, la qual volta y parets hauran de ser de pedra seca ben esquerdegada y la volta ha de ser a punt rodó, per manera que ab la capacitat dels dotse palms de escavació fetas que sian las dos parets dels costats ha de quedar la capacitat de la séquia o mina de amplària sis palms de llum y de alsada onse palms franchs, contenint la paret vuyt palms de alsada y tres palms de altura de la mitat de la volta, que faran los onse palms per a que se puga anar llibrement per dins a netejar la séquia quant sia necessari.»

En el tercer capítol es determinava que calia construir tres pous de ventilació, de perfil rodó, amb unes dimensions tals que permetessin «poder passar una salla plena de terra» quan s'hagués de netejar i que les persones que aleshores hi

20. ABEV, Arxiu Capitular de Vic, armari 56/46. Cartes rebudes 1721-1740, any 1734; i ABEV, Arxiu Capitular de Vic, armari 57/69, Libri secretariatus, XV, foli 309.

21. ABEV, Arxiu Notarial de Vic, vol. 341, folis 166-167v. Qui primer ha localitzat i ha donat notícia d'aquest document ha estat MARTÍ, Elisenda. *L'arquitectura vigatana al segle XVIII. El mestre de cases Josep Morató Sellés (1712-1768): biografia i catàleg d'obra*. Treball de recerca de doctorat dirigit per Joaquim Garriga Riera, Universitat de Girona, 2006, p. 131-133.

22. Aquest monument fou erigit per Guillem de Rocafort el 1668, en agraïment per no haver-se fet mal en caure dalta baix del Pontarró una nit que tornava de Barcelona.

accedissin poguessin respirar. També es determina com cal cobrir la volta de la mina, amb terra «ben piconada com qui fa tàpia» (...) «fins a la altura que quede la volta reforsada per los costats y que demunt dita volta hi hage quatre palms de gruix de terra».

Fetes les primeres 100 canes, les Cinc Dignitats Reials es reservaven el dret d'aturar l'obra, pagant a l'empresari o mestre d'obres 450 lliures. En cas que decidissin de continuar-la, el mestre hauria de fer 100 canes més amb el mateix tipus de «volta y paret» (és a dir, que caldria continuar la mina 100 canes més). Les 224 canes restants de la séquia s'haurien de fer «ab igual paret sens volta» (és a dir, que seria una séquia al descobert).

També s'indica als mestres d'obra que tenien l'obligació d'empedrar la séquia allà on el fondo no fos roca «perquè, estant així empedrat lo paviment o solatge, estarà més forta y segura la obra».

El preu total de l'obra pujava a 1.000 lliures: 450 lliures per fer les primeres 100 canes i 550 lliures més amb les quals es pagaria la construcció de les altres 100 canes de mina, si així es decidís, i les 224 canes de séquia al descobert.

El 28 de juny de 1735, en una reunió del Capítol de la catedral de Vic, els canonges, vist que «las Dignitats Reals, en atenció que està ja adelantada la fàbrica de estinguir la aygua del terme del Estany, solicitan las 50 ll. que V.S. oferí per dita fàbrica», van acordar que els fossin lliurades les primeres 50 lliures.²³

El 3 de juliol de 1735 el mestre de cases Josep Pasqual va renunciar (perquè «per certs motius y respectes no pot ni està ab ànimo de continuar dita fàbrica») a seguir treballant en la construcció de la séquia (en realitat i per ser més precisos, mina) de l'Estany a favor del mestre de cases Marià Terricabres, que ja havia començat l'obra juntament amb ell, i dels també mestres de cases Josep Morató, ciutadà de Vic, i Pere Calvet, de la vila de Moià.²⁴ En aquells moments, el mestre Josep Morató Sellés (Vic, 1712-1768, fill de Josep Morató Soler) estava treballant a l'església parroquial de Moià. Havia succeït el seu pare, mort l'any abans, en els treballs de conclusió de la capçalera.²⁵ Entre les nombroses obres que féu anys després Josep Morató Sellés destaca, per la seva ambició, el santuari de la Mare de Déu de la Gleva. També és ben conegut el mestre Pere Calvet, que el 1749 va acabar les obres de la capella del Santíssim Sagrament a l'església parroquial de Moià. Es documenta en aquesta vila des de la dècada de 1720.²⁶

L'arquitecte i historiador de l'art Cèsar Martinell devia conèixer aquest document del 1735, o en devia tenir algun tipus de referència, perquè en la seva obra *Arquitectura i escultura barroques a Catalunya*,²⁷ diu que el mestre Morató Se-

23. ABEV, Arxiu Capitular de Vic, armari 57/69, Libri secretariatus, XV, foli 344.

24. ABEV, Arxiu Notarial de Vic, notari Feliu Sayol, vol. 342, foli 273-273v; MARTÍ, *op. cit.*, p. 132 i 284-285.

25. GALOBART I SOLER, Josep. *L'església parroquial de Santa Maria de Moià i els seus constructors (1673-1749)*. Número monogràfic de la revista *Modilianum* [Moià], 8-9 (1993), p. 54 i 61-62; i MARTÍ, *op. cit.*, pàssim.

26. GALOBART I SOLER, *op. cit.*, p. 74-75.

27. MARTINELL, Cèsar. *Arquitectura i escultura barroques a Catalunya*. Vol. III, «Barroc acadèmic (1731-1810)». Barcelona, 1963, p. 92. (Monumenta Cataloniae; XII)

llés «el 1735 va dirigir el treball de profunditzar la séquia de “l'Estany”». I, fent una mala interpretació d'aquesta cita, J. R. Triadó ha arribat a atribuir, en el volum V de la *Història de l'art català*,²⁸ l'obra de «la séquia de l'Estany» al mateix Morató Sellés,²⁹ quan és ben clar que el projecte ha de ser d'un altre mestre.

El 28 de setembre del 1737 Josep Morató Sellés reconeixia haver cobrat de les Cinc Dignitats Reials 73 lliures, 4 sous i 3 diners com a pagament final del total que les Dignitats Reials li havien de pagar.³⁰

Les obres devien haver acabat feia ben poc. El 17 de setembre del mateix any el Capítol de la catedral de Vic, vist que s'havia conclòs la fàbrica de l'Estany, va aprovar lliurar, tal com s'havia compromès el 1734, 30 lliures més a les Cinc Dignitats Reials, en ajuda al finançament de l'obra.³¹

La construcció de la font Vella o de les Eres (1756)

La mina de desguàs no va ser l'única obra en relació a la conducció de les aigües del prat de l'Estany que es va dur a terme durant el segle XVIII. El 1756 es va construir la font de les Eres, que va passar a anomenar-se la font Vella a partir de la construcció, abans del 1882, de la font del Prat, que va rebre l'aigua de la deu de la font Pedrosa.³²

La font Vella és una construcció notable de paredat ordinari, amb pretensions de monumentalitat, excavada sota el nivell del sòl. Uns graons amb lloses de pedra permeten accedir-hi. Moltes publicacions recullen que aquesta font del 1756, data que es pot llegir a la làpida situada sobre l'arc que emmarca la pica, va ser promoguda per un sacerdot de l'Estany.³³

En realitat, la làpida deixa ben clar que el seu promotor no va ser altre que el doctor Ferran Macià, degà de la catedral de Vic des del 1725 i una de les Cinc Dignitats Reials (i per això mateix, consenyor de l'Estany). Va morir el 1761.³⁴ Cal llegir-la així: «Dr. Fernando Macià degà 1756».

La interpretació de la làpida és la següent: la paraula «Fernando» (Ferran, en la forma castellana, que és com es devia fer dir) ha estat abreviada: només s'hi llegeixen les lletres «FERdo». El dibuix d'una mà es refereix a la lletra M o a la

28. TRIADÓ, J. R. *Història de l'art català*. Vol. V, «L'època del Barroc». Barcelona: Edicions 62, 1984, p. 144.

29. GALOBART I SOLER, *op. cit.*, p. 62.

30. ABEV, Arxiu Notarial de Vic, notari Feliu Sayol, vol. 344, foli 359v i 360; MARTÍ, *op. cit.*, p. 132-133.

31. ABEV, Arxiu Capitular de Vic, armari 57/70, Libri secretariatus, XVI, foli 21v.

32. RODRÍGUEZ I LARA, *op. cit.* El 1882 la Diputació Provincial de Barcelona impulsà el projecte de carretera de Moià a Calaf, passant per Súria, que resseguia el traçat de l'antic camí ral (o més pròpiament, de bast). En el plànol de l'Estany d'aquest projecte ja hi apareix la font del Mig del Prat. No hi consta l'enginyer autor. Arxiu Històric de la Diputació de Barcelona (signatura OPP-5597).

33. CODINA PUIGSAULENS, *op. cit.*, p. 24, que interpreta la inscripció així: «Començà aquesta Obra i Acabà el Dr. Fernando Egà, l'any 1756». També vegeu POU, Aureli; VINYETA, Ramon. *L'Estany. Guia turística*. Barcelona: Editorial Montblanc-Martín, 1974, p. 105.

34. CONILL I COSTA, Antoni. *Obituari dels bisbes i canonges de la catedral de Vic, segles XVII, XVIII, XIX i XX*. Vic: Biblioteca Episcopal de Vic, 1992, núm. 158.

Làpida sobre l'arc de la font Vella o de les Eres. La inscripció diu: «Dr. Fernando Macià degà 1756». Fotografia: Jordi Morros, 2010.

síl·laba MA (de la mateixa manera que a l'escut municipal de Manlleu hi ha dibuixada una mà). Afegint a aquesta M les quatre lletres que envolten el relleu de la mà (llegides de baix a dalt, les de l'esquerra, i de dalt a baix, les de la dreta), es conforma el cognom MACIÀ. La paraula «degà» no és que sigui incompleta: senzillament s'ha sobreposat la E a la D (per raons d'espai i de composició). Des del punt de vista de l'espectador, a l'esquerra, a la part de dalt, podem veure dibuixat un bonet (el tipus de barret que portaven els canonges) i, a sota, un sagrat cor de Jesús. A la part dreta, el dibuix d'una torre heràldica. Una figura semblant és la que llueix l'actual escut municipal de l'Estany.

La data de construcció de la font Vella és molt propera a la de reconstrucció del molí dit de l'Estany, dels Canonges o del Grau, bastit molt a prop de la sortida de la mina. Segons una inscripció que s'ha conservat al molí, es va refer o reformar el 1760.³⁵

35. RODRÍGUEZ I LARA, J. L. «El molí del Grau de l'Estany». *La Tosca* [Moià], núm. 480-481 (maig-juny de 1991), p. 24-25.

Un intent d'incentivar el manteniment de la mina (1857-1858)

El 19 de juny de 1857 el governador civil de la província de Barcelona establí l'obligació dels propietaris de finques contigües al traçat de la mina a fer-se càrrec de la seva conservació i sosteniment, però diversos d'ells s'hi negaren mitjançant un acord amb l'Ajuntament, del 30 d'agost de 1857, en què refusaven qualsevol dret que els vinculés a la franja de terreny «*que cubre la mina de desagua del antiguo estanque*».³⁶ De manera que l'Ajuntament passà a fer-se càrrec subsidiàriament del «*sostenimiento de dicha mina*», però això suposava una càrrega excessiva per als fons comunals, sense que aportés cap benefici directe.

Per tal de tractar de resoldre aquesta circumstància, el 27 de juny de 1858 l'Ajuntament de l'Estany acordà dividir en parcel·les la franja de terrenys per sota dels quals es trobava la mina, cedint-ne l'aprofitament a les persones que hi poguessin estar interessades, sota tres condicions vinculades a la voluntat d'incentivar-ne el manteniment.

La primera condició establia que «*el que obtenga un trozo de tierras de los indicados, se obliga á sostener siempre y conservar en buen estado, la obra del trozo de la mina cuya superficie ocupa, y á renovar la que podria undirse*». La segona condició era complementària: «*se obliga igualmente a tener limpio el conducto de la parte de dicha mina á el espectador*». La tercera condició sotmetia a l'autoritat de l'Ajuntament la verificació del compliment de l'acord que subscrivien els interessats, renunciant explícitament a qualsevol dret sobre aquelles finques, a banda dels derivats del seu aprofitament.

En els plànols del projecte de la carretera de Moià a Calaf, de l'any 1882, hi ha la representació gràfica més antiga de la traça de la mina que hem localitzat.³⁷

De l'abandó progressiu a la recuperació (segle xx)

Durant la Setmana Santa de 1969 es produí l'estanyament del prat, arran d'unes pluges intenses que anaren acompanyades de l'obstrucció parcial dels sistemes de desguàs, fet que quedà reflectit en diverses publicacions.³⁸

Entre el 1979 i el 1983 l'enginyer i l'arquitecte municipals de l'Estany redactaren el projecte i supervisaren l'execució de les obres d'un col·lector general paral·lel al traçat de la mina,³⁹ per tal de recollir la xarxa de clavegueram que, fins aquell moment, s'abocava directament al torrent (i aparentment a la mina). En el decurs de les obres d'execució d'aquest col·lector, durant el gener de 1983, es produí un enderroc accidental d'un tram d'uns 10 m de la galeria de la mina, que

36. Segons s'indica en un certificat emès el 8 d'agost de 1858 pel secretari de l'Ajuntament constitucional del poble de l'Estany, dipositat a l'Arxiu Municipal de l'Estany.

37. Vegeu nota 32.

38. Vegeu POU; VIÑETA, *op. cit.*; PLADEVALL; VIGUÉ, *op. cit.*, p. 16-17.

39. Segons consta a l'expedient d'obres del «Proyecto de saneamiento de la población de Estany», del 1979, dipositat a l'Arxiu Municipal de l'Estany.

Boca nord de la mina, sota l'ull del Pontarró, cobert de vegetació, en una imatge de cap al final de la dècada de 1940. Damunt el pont s'alça el pedró. Fotografia: Fons Raimon Mauri (procedent de l'arxiu familiar del Molí del Grau).

es plantejà de resoldre amb una solució provisional (que no ha quedat aclarida), a causa de l'escassetat de recursos econòmics disponibles.⁴⁰

A partir de 1999 s'impulsà un intent de conservació i recuperació de la mina, amb la redacció d'un projecte de condicionament de les boques d'entrada i sortida, redactat per l'arquitecte municipal Gil Orriols, les obres del qual es desenvoluparen durant el 2000.

Tot i així, la manca de manteniment de l'interior de la mina afavoria que durant els episodis de pluges intenses es reproduís la inundació parcial de l'antic estany, com passà a finals de gener de 2006.⁴¹

El març de 2009 s'aprovà la declaració de la mina de l'Estany com a Bé Cultural d'Interès Local (BCIL)⁴² i s'iniciaren els estudis previs per a la seva restauració.

40. Segons consta en una nota manuscrita d'inspecció de l'obra, redactada per l'arquitecte municipal el 27 de gener de 1983, inclosa a l'expedient 1981/07 corresponent al *Proyecto reformado de la 1ª fase del proyecto de saneamiento de la población de l'Estany* (Arxiu Municipal de l'Estany).

41. GAIA - ASSESSORIA, GESTIÓ I ESTUDIS AMBIENTALS. *Avantprojecte de recuperació de la zona humida de l'Estany*. 2006, p. 19.

42. Acord del Ple del Consell Comarcal del Bages del 23 de març de 2009.

Descripció de la construcció actual

El terreny

A partir de la realització d'un estudi geotècnic específic⁴³ s'ha pogut identificar l'existència de tres estrats geològics diferenciats en el subsòl per on discorre el traçat de la mina.

El substrat rocós més resistent és format per argiles, argil-lites i calcarenites, i se situa a una fondària variable. Prop de la boca superior és de 13,80 m, per ascendir progressivament fins a trobar-se molt a prop de la superfície en la proximitat de la boca inferior (tal com ja «se sospita» en el pacte de 1554).

Immediatament damunt seu hi ha un estrat constituït per dipòsits quaternaris d'origen fluvial-al·luvial, fonamentalment argiles i llims sorrencs, amb fondàries també variables que oscil·len entre els 2,40 m a prop de la boca inferior de la galeria fins als 13,80 m a prop de la boca superior. En aquesta unitat geològica és on s'insereix majoritàriament la construcció de la mina.

Finalment en la proximitat de la boca inferior, arran del Pontarró, hi ha una unitat geològica superficial formada per un rebliment de terres d'origen antròpic, de fins a 3 m de fondària.

Entre els estudis previs, també s'ha realitzat una prospecció arqueològica geofísica no destructiva,⁴⁴ a partir de la qual s'ha pogut constatar, entre d'altres aspectes, que l'execució de la galeria soterrada es va fer mitjançant l'obertura d'una rasa, la posterior construcció dels murs i de la volta de la galeria, i un reompliment final superior amb terres compactades (tal com es descriu al contracte de 1734).

La galeria

Un dels trets més rellevants de la mina de desguàs del prat de l'Estany és que, per fer-la, s'emprà la tècnica tradicional de construcció amb pedra seca. Aquesta tècnica ha estat utilitzada en diversos indrets de la Mediterrània durant segles per fer marges, barraques i aixoplucs, així com per construir cisternes, pous, pous de glaç i fonts de mina.

Un dels treballs previs a la redacció del projecte de restauració ha consistit en la realització d'un plànol amb recolzament topogràfic⁴⁵ que ha servit de base per a l'estudi de la mina. Cal aclarir que el grau de precisió i detall d'aquest plànol és irregular, atès que algunes parts de la mina estaven afectades per despreniments i per acumulacions d'aigua que n'impedien l'accés.

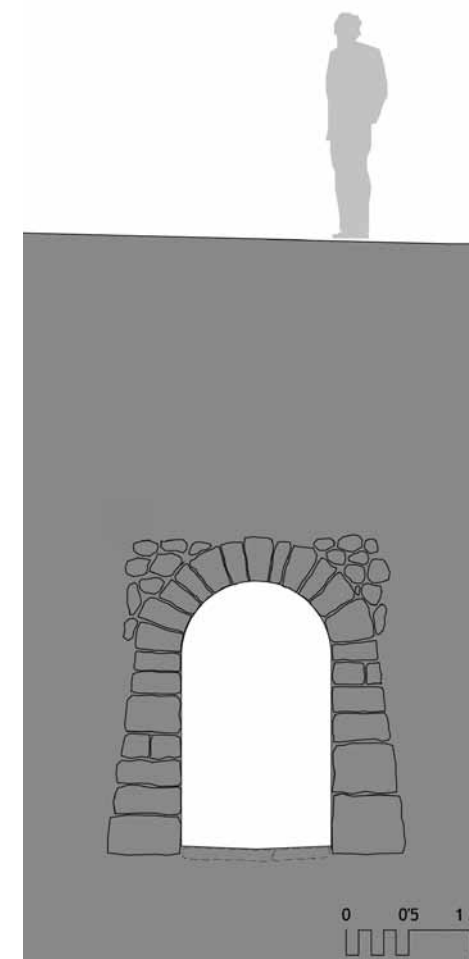
43. Vegeu nota 11.

44. SALA, Roger; GARCIA, Ekline; TAMBA, Robert (SOT Prospecció Arqueològica). *Prospecció geofísica multisistema per a la descripció d'una mina a l'Estany*. Sant Cugat del Vallès, novembre de 2010.

45. Plànol elaborat pels arquitectes Jordi Morros i Jordi Trias, a partir de l'aixecament gràfic de l'enginyer tècnic topogràfic Santiago Anglada (febrer de 2006), facilitat per l'arquitecte municipal Gil Orriols, juntament amb la informació de la base topogràfica a escala 1:5.000 de l'Institut Cartogràfic de Catalunya (full 288-103), i amb el mateix treball de camp.

Treballs de desenrunament d'un tram esfondrat de la mina. Fotografia: Jordi Morros, 2010.

Secció constructiva de la mina en el tram desenrunat.
Autor: Jordi Morros, 2010.

En qualsevol cas, s'ha pogut comprovar que la longitud del seu traçat és d'uns 425 m en lloc dels 300 m atribuïts fins ara. La totalitat dels murs de la mina són formats per paredat ordinari col·locat en sec (sense morter), amb pedres del mateix tipus que les del context geològic (fonamentalment gresos i calcarenites).

El tram principal inferior de la mina, d'uns 390 m de longitud, és cobert amb volta de mig punt, constituïda per roques col·locades en sec a plec de llibre, formant les successives filades adjacents que componen la volta. Si considerem l'equivalència de la cana de Vic a 1,962 m, la longitud d'aquest tram equivaldria plenament a les previsions d'execució d'un total de 200 canes (392,40 m) contingudes en el contracte de 1734.

La resta del tram superior, d’uns 35 m de longitud, és arquitevat, cobert amb lloses planes de pedra de gran format, recolzades en sec damunt dels murs laterals. En aquest tram l’amplada de la galeria es redueix notablement fins a assolir en alguns punts 60 cm, o fins i tot menys. A partir dels indicis aportats pels estudis previs, deduïm que aquest tram superior fou el resultat de la cobertura de les parets de la séquia, molt probablement a partir de mitjan segle XIX, moment en el qual l’Ajuntament cedí a propietaris privats l’aprofitament dels terrenys per on discorria la séquia a canvi de fer-se càrrec del seu manteniment.

Recentment s’ha desenrunat un tram que s’havia esfondrat, a uns 120 m de la boca inferior, i això ha permès deixar al descobert un tall de la galeria en el qual hem pogut constatar una gran coincidència entre les característiques constructives descrites al contracte de 1734 i l’obra que s’executà. Considerant l’equivalència del pam de Vic a 19,60 cm, el quadre adjunt mostra la correlació entre les dimensions incloses al contracte del segle XVIII i les obtingudes de la secció desenrunada:

	Segons la licitació de 1734	Equivalència mètrica	Dimensió real aproximada
Amplada d’excavació	12 pams	2,352 m	2,40 m
Gruix de les parets	3 pams	58,8 cm	Variable, 60 a 40/30 cm
Alçada de les parets	8 pams	1,568 m	1,55 m
Alçada de la volta	3 pams	58,8 cm	60 cm
Amplada interior lliure	6 pams	1,176 m	1,20 m
Alçada interior lliure	11 pams	2,156 m	2,15 m
Cobertura de terra	4 pams	78,4 cm	Mínim 1,00 m

La principal discrepància en relació a les condicions d’execució descrites al contracte de 1734 es troba en els pous de ventilació, que tenen una secció quadrada mitjana de 1,20 x 1,20 m, en lloc de la secció circular prevista, i les parets de pedra seca dels quals són aparentment menys gruixudes que els 4 pams (aproximadament 80 cm) inicialment establerts. A hores d’ara, encara no s’ha pogut verificar amb rigor el material que conforma el fons de la galeria i que, segons la taba de 1734, hauria de ser un enllosat de pedra, de manera similar al que sí que es pot apreciar en el tram inicial del torrent a continuació de la boca de sortida, recentment netejat.

Finalment, és interessant mencionar que en els trams inspeccionats de la mina s’han observat diverses reparacions puntuals històriques, amb obra de maó ceràmic massís i morter; i fins i tot un tram de vora 3 m de longitud cobert amb volta de maó de pla.

Planta general del traçat de la mina. S’indica amb línies vermelles la situació de la galeria. Autor: Jordi Morros, 2010.

Bibliografia

- CODINA I PUIGSAULENS, Joan. *Monestir de Santa Maria de l'Estany. Història documentada amb 50 gravats, amb un resum en castellà, francès i anglès*. 2a edició de 1932 (edició facsímil de 1993).
- CONILL I COSTA, Antoni. *Obituari dels bisbes i canonges de la catedral de Vic, segles XVII, XVIII, XIX i XX*. Vic, 1992, inèdit (se'n conserva un exemplar a l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic).
- GALOBART I SOLER, Josep. *L'església parroquial de Santa Maria de Moià i els seus constructors (1673-1749)*. Número monogràfic de la revista *Modilianum* [Moià], núm. 8-9 (1993).
- MARTÍ, Elisenda. *L'arquitectura vigatana al segle XVIII. El mestre de cases Josep Morató Sellés (1712-1768): biografia i catàleg d'obra*. Treball de recerca de doctorat dirigit per Joaquim Garriga Riera. Universitat de Girona, 2006, inèdit (n'hi ha un exemplar a l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic).
- MARTINELL, Cèsar. *Arquitectura i escultura barroques a Catalunya*. Vol. III «Barroc acadèmic (1731-1810)». Barcelona, 1963. (Monumenta Cataloniae; XII)
- PLADEVALL, Antoni; VIGUÉ, Jordi. *El monestir romànic de Santa Maria de l'Estany*. Barcelona: Artestudi, 1978.
- POU, Aureli; VINYETA, Ramon. *L'Estany. Guia turística*. Barcelona: Editorial Montblanc-Martín, 1974.
- RODRÍGUEZ I LARA, J. L. «El molí del Grau de l'Estany». *La Tosca* [Moià], núm. 480-481 (maig-juny de 1991), p. 24-25.
- . *Aproximació a la toponímia del Moianès*. Barcelona: Rafael Dalmau Editors, 2009.
- SOLÀ, Fortià. *Història de Torelló*. Barcelona, 1947-1948.
- TRESSERRA, Josep. *Ressenya històrica del monestir i claustre de l'Estany*. Vic: Impremta Anglada, 1920.

Annex documental

1

26 de febrer de 1554

CARLES DE CARDONA, ABAT DEL MONESTIR DE SANTA MARIA DE L'ESTANY, PACTA AMB EL MESTRE JOAN DE BORDA, HABITANT DE LA VILA DE TORELLÓ (OSONA), QUE AQUEST ENFONDEIXI I EIXAMPLI DOS VALLS O RASES DE DESGUÀS DEL PRAT DE L'ESTANY PEL PREU DE 35 LLIURES.

Arxiu Parroquial de Santa Maria de l'Estany, arxiu notarial, plec sense relligar 1550-1554 (armari de la dreta, prestatge inferior), foli 3-3v.

En nom de nostre senyor Déu Jesucrist y de la gloriosa Verje Maria, mare sua, advocade nostre sie. Amén.

Sobre lo pacte y concòrdia fete entre lo molt nobbly y especctabbly senyor don Carlos de Cardona, abbat *sive perpetuo* comendatari del monestir de Nostre Dona del Stany, de part huna, y lo sènyer en Johan de Borda, abitant en la vila de Torelló del bisbat de Vich, de part altre; per causa y rahó de la fahena que dit Johan de Borde apresa a fer en los valls del prat del Stany segons és assenyalat partint del Ponterró qui va a Vich fins en la mare de la aygue de dit prat, com dit és, asenyalat, vist y mirat per quiscuna de les parts y de algunes notabbles perssones, tot sots costs y despeses de dit Johan Borda com devall més llarguament serà declarat, de les quals coses ab voluntat y consentiment de quiscuna de les parts són estats fets, pactats, jurats y concordats los capítols següents:

E primo lo demunt dit Johan de Borda en bona fe diu y promet al demunt dit molt nobbly senyor que d'esí al primer dia de abril més prop vinent se metrà y comensarà de treballar en dits valls per traure la aygua de dit estany en la forma y manera següent: so és, qu-ell demunt dit Johan Borda aje y sie tingut y obligat enfondir los dos valls, si-s vol, rases grans, com partex la huna gran del Ponterró qui és en lo camí qui va del monestir del Stany a la ciutat de Vich y va fins en la mare de la aygue de dit stany, com ja estigué assenyalat per dites notabbles perssones ab estaques de sàlzer, y la altre com pertex de dita rasa o vall gran ont se mescle fins prop de hun sàlzer qui és en dit prat, com també està assenyalat ab estaques de sàlzer per dites notabbles perssones, so és, les aje de enfondir més del que vuy en dia són fondes, so és, de-llà hont vuy en dia baste l'aygue vuyt palms de fondo per tes les dites rasses; més avant sie tengut y obligat en exemplar dites tes rases per tot sis palms de amplària. És ver que allà hont dites rases o valls se mesclen les aje y sie tingut y obligat dit Johan de Borda de exemplar deu palms bastants.

És ver emperò que si dit Johan de Borda trobave roque enfondint dites rases, so és, en lo lloch prop del Ponterró qui és en lo camí qui va a Vich, com se sospita, que sie tingut y obligat de enfondir y axemplar en dit lloch tant quant se puga enfondir y axemplar, a coneguda de mossèn Bernat Verder.

Més avant és pactat y concordat entre les demunt dites pars que dit Johan de Borda sie tingut y obligat en apartar la terra moguda, so és, que mouran; la aje de apartar de dits valls o rases tant quant se'n pugue apartar-n i traure y allà hont no-s pogués apartar sie tingut y obligat ell demunt dit de fer-hi hun escardís ab

pals, perxes y rama, com és mester que dita terre no pueghe tornar dintre dites rases o valls.

Ítem més avant és pactat y concordat entre les demunt dites pars que lo demunt dit Johan de Borda emprèn y se oblliga de fer dita fahena y de traure dite aygue ab tot compliment com dalt és dit a tots costs y despeses sues de totes y qualsevol coses y sien mester, que dit senyor abbat no se'n té aver ànsia nengune, per preu de trenta y sinch lliures moneda barchelonesa, dich XXXV ll. s., les quals dit senyor abbat promet donar-les-li en la forma y manera següent: so és, quant dit Johan Borda comenssarà, donar-li la terssa part de dites XXXV ll.s. L'altre quant dit Johan de Borda aurà fete la meytat de dita fahena. L'altre, a compliment de dites XXXV ll.s., promet donar-les-li quant dit Johan de Borda aurà feta y acabade dite fahene ab tot compliment y acabament com dalt està dit hi emprès, pactat y concordat entre dites pars y apar en los capítols presents. Y assò promet y jura quiscuna de les pars de tenir y servir sots obligació de tots llurs béns etc mobbles he immobbles, aguts y per aver, drets, accions ontsevolle que sien, *llargo modo* etc.

Lo quals y demunts posats capítols foren composts y fets entre dites pars vuy que comptam vint y sis del mes de febrer any mil sinch-sens sinquanta-quatre devant los testimonis presents.

Testimonis en les demunt dites coses són: mossèn Jaume Menssé, de la vila de Calaf del bisbat de Urgell, y Anthoni Vilarassau, pagès de la vila de Moyà del bisbat de Vich.

Lo matex dia y any devant y present los testimonis desús escrits, lo demunt dit molt noble senyor abbat dóna y lliura en moneda comptant a mossèn Bernat Verder, canonge y sacristà del demunt dit monestir del Stany, set lliures, quinze sous y sis, dich VII ll., XV s., VI d., tot lo que toque a la part de dues pagues del dit molt noble senyor, com dites pagues se ajen de partir ho ésser compartides entre dit molt noble senyor y dit mossèn Bernat y Hierònim Vilarasau de la vila de Moyà, segons conste més llargament en alguns capítols entre dites pars composts y fets segons jo devall scrit notari tinch vist. Confessant lo demunt dit mossèn Bernat devant los demunt dits testimonis aquelles dites set lliures, quinze sous y sis aver agudes y rebudes, prometent aquelles donar per dit molt noble senyor a dit Johan de Borda tota hora y quant ferà mester com de dalt està pactat y concordat *sub obligatione omnium bonorum suorum etc.*

Die decima quarta, mensis septembris, anno a nativitate Domini millessimo D° LIIII foren (sic) contes les demunt dites pars. La present concòrdia sie cancel·lada perquè quiscuna part està satisfete de totes y sengles coses y per so volen sie cansel·lade y no tinga valor nengune en què foren.

Testimonis: Johan Verder, prevere, y Pere Sufores, de parròquia de Sanct Fritós de Castellterçol.

Eodem die feren la present concòrdia les dites parts que lo demunt dit mestre Johan sie tengut y obligat de fer escurar los tres vals principals, com són ja avinguts, a sis dinés per cana, acceptadas las C canas té a fer per los còdols, lo qual preu de dites canes a de ser pagat per les persones de la forma que de la prop present cansel·lasió és contengut.

Testes predicti.

2

23 d'octubre de 1732

CARTA DEL CANONGE DEGÀ DE VIC DR. FERRAN MACIÀ AL DR. ONOFRE ROVIRA, ARDIACA DE LLOBREGAT DE LA SEU DE BARCELONA, EN LA QUAL LI EXPLICA QUE FÉU UNA VISITA A L'ESTANY ACOMPANYAT DEL MESTRE JOSEP MORATÓ SOLER, QUE LI VA DONAR EL SEU PARER DE COM CALIA REFORMAR EL REC MESTRE PER BUIDAR L'ESTANY.

Arxiu Capitular de Barcelona, II. Dignitats i Oficis, 6. Dignitats Reials, b. Altra documentació de les Dignitats Reials, caps 4.

Amigo ardiaca. Post salutem.

Dono notícia com anàrem ab mestre Morató al Estany y posats allí nos pasàrem per lo estany y fou de sentir Morató que per buydar lo estany se avia de enfondir lo rech mestre 8 palms, tenint de llergària unas 90 canas y tot roca. Y dient-li si o volia pendre ell a preu fet, me digué que no, y preguntan-li què és lo que costaria aquella obra me digué que si ell la avia de fer no la faria per menos de 500 ll. Y attès las pocas foras tenim per trobar-se las Dignitats desdineradas, proposí al Dr. Barrera de Moyà, que té la dècima del Estany, que nosaltres tant solament y tenim la primícia, que fésem una tabba y que la fésem corra dient que qualsevol se volgués empenyar en fer buydar lo estany los donarian lo delme y primícia per sert temps de tot aquell terreno que està negat y que de molt temps a esta part no se és sembrat. Y con dit Dr. Barrera convinga en esto, li estimaré o proposia a Dn. Jayme y, en cas convingan, lo avís, que faré fer diferentas tabbas y las faré corra a deu lleugas al rodador.

(...)

(...) Vich y octubre a 23 de 1732.

Servidor de V.M.,

Dr. Fernando Macià.

Dr. Onoffre Rovira.

3

24 de març de 1734

CARTA DEL CANONGE DE BARCELONA JAUME DE CORTADA I BRU, ARDIACA DE BADALONA, AL CAPÍTOL DE LA CATEDRAL DE VIC DEMANANT QUE AQUESTA INSTITUCIÓ CONTRIBUEIXI AMB UNA APORTACIÓ ECONÒMICA A LES OBRES QUE S'ESTAVEN A PUNT DE COMENÇAR A L'ESTANY PER REFORMAR LA SÉQUIA ANTIGA I CONSTRUIR-HI UNA MINA DE DESGUÀS.

Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic, Arxiu Capitular de Vic, armari 56/46. Cartes rebudes 1721-1740, any 1734.

Molt il·lustre señor,

La enfermiza constel·lació que de alguns anys a esta part se experimenta en lo terme del Estany, ab notable detriment de la salut y hazienda de aquells vehins dels quals, per las impertinents dilatadas malalties que pateixen molta part, se són vistos precisats al abandono de sas casas y labransa de llurs heretats, ha mogut la compació dels señors degans de eixa santa iglésia y de la de Girona y dels señors ardiaca de Llobregat, thesoror de esta santa iglésia y la mia, convarons de dit terme com a obtenints las Sinch Dignitats Reals, per a discórrer algun medi ab què poder remediar aqueix gran dany y consolar aquells naturals. Y com se donia per constant que la calamitosa situació de aquella parròquia dimana de la infecció de aquells aires causada per la major extenció que ha pres la represa de aigües que-s fa en dit terme, per no tenir estas un declivio competent en la asséquia que se formà anys ha per a donar-los curs y desguasar-las, que formant actualment un dilatat estany quedan allí mortas y corrompent-las; després sa mateixa quietut, fomentada de la forsa del sol, elevan uns vapors malignes, que per la crassitut y corrupció que portan infissionan aquells aires y causan en la salut de aquells habitants las epidèmicas malalties que annualment pateixen. Havem ideat aplicar alguns caudals per a fer nova excavació en aquella asséquia y cubrir part de ella (per afiansar-nos, los pèrits que havem fet passar a regonèxer aquell terreny y a formar un plano per a la execució de esta important idea), que ab estas dos diligències se assegurarà que tingan durader declivio aquelles aigües y permanència aquesta noba obra que exposo jo en mon nom y de mos companys a V.S., no duptant que ab sa natural pietat aproparà y voldrà V.S. concórrer en ella, subministrant alguna ajuda de costa per a que puga practicar-se esta primavera en concideració de la commiseració de que són dignes aquells vehins y del interès que a V.S. resultarà del major conreu de aquell terreny, pues ho serà luego que estigan minoradas las aigües de aquell estany y se aumentia (com succehirà indefectiblement) lo número de aquells naturals, conforme ho té axí ponderat lo señor Barrera, condecimador de V.S. de aquell terme, el qual ha ofert també contribuir ab caudals a la afectuació de esta importància sempre que vinga lo cas de donar-li execució, la que seria impossible sens lo concurs de dit Barrera y de V.S. per la gran costa que ha de tenir esta empresa.

Esperam mos companys y jo que V.S. tindrà a bé gustar y ponderar lo objecte del motiu ab què recorrem a la christiana liberalitat de V.S., y que se complaurà de que se presentia esta ocasió ab què poder V.S. comunicar als vehins del terme del Estany los afectes de sa charitativa protecció y a nosaltres los de sa generositat de què quedarem a V.S. mos companys y jo ab specialitat com a obligat capellà de V.S., ab lo major regonexement y ab desitgs de que me previnga sos preceptes ab entera saguretat de ma obediència y de que me interesso ab especial afecte en lo major lustre de eixa santa iglésia y en que nostre Señor guarde y prospere a V.S. los dilatats anys que pot y li suplico. Barcelona y mars 24 de 1734.

Molt il·lustre señor,

B.L.M. de V.S.,

son més segur resignat servidor y capellà,

Dn. Jayme de Cortada y Bru.

Molt il·lustre señor Capítol de la santa iglésia de Vich.

4

27 d'abril de 1734

ELS REPRESENTANTS DE LES CINQ DIGNITATS REIALS —COMBARONS DEL TERME DE L'ESTANY I ADMINISTRADORS DELS BÉNS DE L'ANTIC MONESTIR DE SANTA MARIA— ATORGEN L'OBRA DE REFORMA DE LA SÉQUIA DEL PRAT DE L'ESTANY AL MESTRE DE CASES JOSEP PASQUAL I AL JOVE MESTRE DE CASES MARIÀ TERRICABRES, AMBDÓS DEL LLOC DE SANTA MARIA DE L'ESTANY. LA REFORMA DE LA SÉQUIA S'HA DE FER SEGUINT L'ESTABLERT EN LA TABA DE L'OBRA (O RELACIÓ DE CONDICIONS DE LA LICITACIÓ) FETA PÚBLICA A LA CIUTAT DE VIC, AL LLOC DE L'ESTANY I EN ALTRES PARTS.

Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic, Arxiu Notarial de Vic, notari Feliu Sayol, 341, folis 166-167v.

De y sobre la construcció y fàbrica de netejar, buydar y evacuar lo estany de la parròquia de Santa Maria del Estany, bisbat de Vich, per y entre los il·lustres señors doctor Ferdinando Macià, degà de la seu de Vich, no solament com a degà president, sinó y també com a procurador del il·lustre señor don Llorens Thomàs, thesoror de la santa iglésia cathedral de Barcelona; don Joan de Cortada, prevere ardiaca y canonge de la seu de Vich, com a procurador del il·lustre don Jaume de Cortada y Bru, prevere ardiaca de Bedalona y canonge de la seu de Barcelona; lo doctor Joseph Boxeda, prevere y canonge de la seu de Vich com a procurador del il·lustre señor doctor Honofre Rovira, ardiaca de Llobregat en dita iglésia cathedral de Barcelona; y lo doctor Caietano Rodoreda, clergue en Vich resident, com a procurador substitut del il·lustre doctor Anton Mas y Bosch, prevere y canonge de dita seu de Vich, procurador constituït del il·lustre señor doctor Miquel Guanser, degà de la iglésia cathedral de Girona, de una part. Y Joseph Pasqual, mestre de casas, del lloch de Santa Maria del Estany, bisbat de Vich, y Mariano Terricabras, jove mestre de casas habitant en lo mateix lloch del Estany, de part altre.

Mediant y precehint la tabba que per dit effecte se ha fet y per diferents vegadas publicat així en la present ciutat de Vich com en dit lloch del Estany y altres parts, la qual tabba és del tenor següent:

«Tothom qui vulla dir y entèndrer en emprèndrer la fàbrica, disposició y execució de la séquia novament fahedora per buydar y tràurer las ayguas del prat de l'Estany, los molt il·lustres señors obtentors de las Sinch Dignitats Reals erigidas dels supressos abediats de Santa Maria del Estany y Sant Joan las Abadessas, baix los pactes y las condicions que avall se expressaran, donaran y pagaran la quantitat pecuniària en què se ajustaran y convindran de aquell qui per menos se obligarà per dita fàbrica.

Primo. Sàpia lo impressari que per fer la dita obra en lo endret del pont qu'és devant de la creu deurà enfundir la séquia que ve del estany deu palms més de fondo del que vuy se troba y assò per la tinguda de cent canas de llargària poch més o menos, ben entès que al extrem de dita séquia qui va al estany haurà de tenir de fondo quinze palms més del que fins vuy se troba, fent de manera que vaja del extrem de un cap y altre ab línea recta per a que las ayguas pugan córrer ab més

facilitat en la mateixa forma que expressaran y assenyalaran los visors. *Secundo*. Que la escavació de la roca o penya sia per la distància de dita llargària de cent canas, havent de tenir dita escavació dotse palms de ample formant en un y altre costat parets de tres palms de gruix, las quals parets deuen tenir de alsada de peu dret fins a vuyt palms per a poder carregar la volta que se deu fer de extrem a extrem de la séquia, la qual volta y parets hauran de ser de pedra seca ben esquerdegada y la volta ha de ser a punt rodó, per manera que ab la capacitat dels dotse palms de escavació fetas que sian las dos parets dels costats ha de quedar la capacitat de la séquia o mina de amplària sis palms de llum y de alsada onse palms franchs, contenint la paret vuyt palms de alsada y tres palms de altura de la mitat de la volta, que faran los onse palms per a que se puga anar llibrement per dins a netejar la séquia quant sia necessari. *Tercio*. Sàpia lo impressari que serà obligat a fer dins la dita séquia tres pous dividits segons la distància o llegària de la mateixa séquia, los quals hauran de tenir la capacitat de la amplària que necessita per poder passar una sanalla plena de terra en las ocasions se haja de netejar dita séquia o mina y per poder respirar los que aniran dins la dita séquia o mina. Los dits pous hauran de ser rodons, fets de pedra seca, los quals haurà de pujar fins a la superfície de la cam[p]anya (*sic*), reforsant-los per los costats ab terra de la que se traurà de la mina, donant quatre palms de gruix a la paret de dits pous per a que lo pes de la terra no ls puga reventar. Així mateix deurà lo impressari posar la terra sobre la volta fins a la altura que quede la volta reforsada per los costats y que demunt dita volta hi hage quatre palms de gruix de terra, antes més que menos, ben piconada com qui fa tàpia, la qual terra podrà pèndrer de la que se trobarà en los costats de dita mina o séquia y de la que se traurà de la mateixa séquia. Y fetas las ditas cent canas de dita obra dits il·lustres señors dignitaris podran, si voldran, deixar de continuar dita obra, pagant al impressari quatre-centas cinquanta lliuras per ditas cent canas, y en cas de continuar-se dita obra, sabrà lo impressari que haurà de fer altres cent canas ab igual volta y paret y las restants dos-centas vint y quatre canas ab igual paret sens volta. *Quarto*. Sàpia lo impressari que per la edificació y construcció de tota la mencionada fàbrica los molts il·lustres señors dignitaris reals li donaran y real y efectivament pagaran aquella quantitat de diner per la qual se obligarà lo impressari fer la dita obra y no altre cosa més. Y la dita quantitat li satisfaran ab diferents pagas y solucions, la primera, és a saber, de cinquanta lliuras lo dia en què se donarà principi a la obra, y, fetas vint canas, altres cinquanta lliuras, y després cada vint canas cinquanta lliuras y acabadas las cent canas lo compliment de las quatre-centas cinquanta lliuras. Y si se continuara la obra fins a la fi se deuran pagar las restants cinch-cents cinquanta lliuras que són lo compliment de las mil lliuras barceloneses per las quals està ajustada dita obra, també de cinquanta lliuras en cinquanta lliuras així com anirà fent-se dita obra, la segona quant serà feta la mitat de dita obra, y la tercera y última a la fi de la mateixa obra. *Quinto*. Sàpia lo impressari que per complir la dita obra en la forma ab què se convindrà deurà obligar-se ab totas clàusulas y renunciacions útils y convenientes *etiam* garantigiament (*sic*) ab obligació de persona y béns a coneguda del notari avall escrit. *Sexto*. Sàpia lo impresari que después de feta y conclosa la dita obra, los dits il·lustres señors dignitaris reals faran visurar per personas pèrritas la dita obra ab diferents vegades, és a saber, la primera después de fetas vint canas, y las altres después de fetas quaranta canas. Y deurà lo impressari estar a

lo que ab dita visura se declararà. *Item* sàpia lo impressari que tindrà obligació de empedrar la séquia per tot allà ahont no se troba roca perquè, estant així empedrat lo paviment o solatge, estarà més forta y segura la obra. *Octavo y último*. Sàpia lo impressari que deurà pagar y satisfer al notari avall escrit y també al corredor sos respectius, justos y competents salaris.» (...)

Se ha convingut lo següent: que los dits Joseph Pasqual y Mariano Terricabres faran la dita construcció y fàbrica en lo modo y forma e ab las condicions y circumstàncies que llargament se narran y expressan en la preinsertada tabba per la quantitat, és a saber, de mil lliuras barceloneses que dits il·lustres señors en dits respectius noms han promès donar y pagar a dits Pasqual y Terricabres en los terminis y plassos, és a saber, e modo y forma que conté y declara la mateixa tabba sobre insertada. (...)

5

3 de juliol de 1735

EL MESTRE DE CASES JOSEP PASQUAL, DEL LLOC DE SANTA MARIA DE L'ESTANY, RENUNCIA A CONTINUAR LA CONSTRUCCIÓ DE LA SÉQUIA DE L'ESTANY A FAVOR DEL MESTRE DE CASES MARIÀ TERRICABRES, DE LA MATEIXA LOCALITAT, QUE JA HAVIA COMENÇAT L'OBRA JUNTAMENT AMB ELL, I DELS TAMBÉ MESTRES DE CASES JOSEP MORATÓ SELLÉS, CIUTADÀ DE VIC, I PERE CALVET, DE LA VILA DE MOIÀ.

Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic, Arxiu Notarial de Vic, notari Feliu Sayol, 342, foli 273-273v.

Joseph Pasqual, mestre de casas del lloch de Santa Maria del Estany, bisbat de Vich, atenent y considerant que ab acte rebut en poder del infrascrit notari als vint y set de abril del any mil set-cents trenta y quatre, ell dit Pasqual y lo infrascrit Mariano Terricabras se obligaren a fer la séquia per tràurer la aygua del estany de dit lloch del Estany, per la quantitat, modo y forma e ab los pactes y condicions que's contenen en dit acte al qual me referesch. Atenent més avant que ell dit Joseph Pasqual per certs motius y respectes no pot ni està ab ànimo de continuar dita fàbrica. Per ço, ab tenor del present públich instrument, en tot temps valedor per ell y los seus, ha cedit y renunciat la referida fàbrica, lucros y danys de aquella a favor del referit Mariano Terricabras, habitant en dit lloch del Estany, de Joseph Morató, ciutadà de Vich, y de Pere Calvet, de la vila de Moyà, tots tres mestres de casas, ço és, los dits Mariano Terricabras y Joseph Morató, presents, lo dit emperò Pere Calvet, absent, avall emperò tots acceptants. Primerament, com a promès dit Joseph Pasqual no entrometrer-se més en dita fàbrica, cedint tots los drets y accions que en y per aquella li competeixen y poden competir a favor de dits Terricabras, Morató y Pere Calvet, per manera que en virtut de la dita cessió de drets y accions, pugan y degan estos y no dit Pasqual continuar y perficionar dita obra dins lo mateix termini e per la mateixa quantitat, modo y forma, pactes y condicions ab què era ell dit Pasqual tingut y obligat. A excepció de aquella part

y porció que de dita fàbrica se troba ja per dit Pasqual feta y per los il·lustres señors Dignitaris Reals al mateix Pasqual pagada ab cent setanta lliuras y deu sous barcelonesos y ha promès ditas renunciació y cessió aver per fermas y agradables y aquellas en temps algun no revocar sots obligació de tots y sengles béns seus mobles, etc. Ab totas renunciacions necessàries, degudas y oportunas llargament. Y los sobrenomenats Mariano Terricabras, Joseph Morató y Pere Calvet acceptan las ditas renunciació y cessió a ells per dit Joseph Pasqual fetas y prometen cumplir y executar la dita fàbrica així y de la mateixa manera e per la mateixa quantitat, pactes, modo y forma ab què lo dit Joseph Pasqual estava obligat ab lo sobrechalendat acte, del qual confessan estar plenament cerciorats per lectura y exploració que de aquell respecte los és estada feta en presència dels testimonis avall escrits. Y per a atèndrer y cumplir las ditas cosas ne obligan tots y sengles béns llurs y de quiscun de ells assoles, mobles etc.

(...)